

Recenzja książki

Odrowąż-Coates Anna (2019) *Socio-Educational Factors and the Soft Power of Language: The Deluge of English in Poland and Portugal*. New York: Lexington Books [Rowman & Littlefield]

Dagmara Kostrzewska 

Akademia Pedagogiki Specjalnej w Warszawie

DOI: <http://dx.doi.org/10.18778/1733-8069.16.1.12>

Dagmara Kostrzewska, pedagog specjalny, magister resocjalizacji. Obecnie doktorantka w Szkole Doktorskiej Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie. Od 5 lat społeczny kurator sądowy dla spraw rodzinnych i nieletnich.

Adres kontaktowy

ul. Jana Olbrachta 126/157

01-373 Warszawa

e-mail: dagmara.kostrzewska@vp.pl

dkD4@aps.edu.pl

Socio-Educational Factors and the Soft Power of Language: The Deluge of English in Poland and Portugal [Czynniki społeczno-educacyjne i soft power języka: Zalew języka angielskiego w Polsce i Portugalii] to anglojęzyczna monografia autorstwa dr hab. Anny Odrowąż-Coates, pedagoga społecznego, socjologa z doktoratem z obszaru nauk politycznych, aktualnie profesora Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej.

W dziewięciu rozdziałach wieloaspektowo poruszane jest zagadnienie statusu języka angielskiego w obecnych czasach w dwóch, na pierwszy rzut oka, odmiennych, choćby językowo i kulturowo, przestrzeniach badawczych – w Polsce i Portugalii. Monografia zawiera aktualną ocenę rosnącego znaczenia języka angielskiego w przestrzeni publicznej i w życiu prywatnym, wychodząc z krytycznego nurtu w badaniach społecznych. Recenzowana książka to wynik długotrwałych i pracochłonnych analiz pozwalających na nowe spojrzenie na aktualny i wyraźnie zaznaczający się w przestrzeni publicznej temat, obecny pośrednio lub bezpośrednio w światowym dyskursie naukowym. Pewnego rodzaju paradoks stanowi fakt, że książka napisana jest w języku angielskim, czyli języku obcym czy drugim po ojczystym dla autorki. Jest to nieskrywany element biograficzny, widoczny w przemyśleniach badaczki.

Wyraźnie nakreślonym celem książki jest ujawnienie wielokierunkowych mechanizmów odpowiedzialnych za przeniesienie się języka angielskiego w przestrzeń publiczną, identyfikacja kluczowych grup beneficjentów używania języka angielskiego oraz ewentualnych korzyści lub zagrożeń z tego wynikających.

Monografia *Socio-Educational Factors and the Soft Power of Language: The Deluge of English in Poland and Portugal* to wyjątkowo odważna próba krytycznego spojrzenia na temat aktualny społecznie, edukacyjnie, jak i politycznie. Poruszany w książce temat ekspansji języka angielskiego jest tytułowym zagadnieniem nakreślającym kierunek dążenia coraz bardziej zglobalizowanego świata. Niemniej, pomimo przyjęcia teoretycznej i analitycznej ramy krytycznej, autorka stara się zachować równowagę w postrzeganiu zarówno pozytywnych, jak i negatywnych aspektów tego zjawiska.

Odrowąż-Coates w dużym stopniu wykorzystuje w swojej pracy metodę etnograficzną, aby w skrupulatny, a jednocześnie krytyczny sposób zbadać implikacje tego zjawiska w różnych środowiskach i obszarach społecznych. Autorka stosuje etnografię instytucjonalną z wykorzystaniem różnorodnych technik i narzędzi badań wartościowych dla osób zainteresowanych doskonaleniem warsztatu badawczego.

Ważnym aspektem badań jest to, iż autorka otwarcie ujawnia swoją pozycję jako badaczka i beneficjenta badanego zjawiska, jest głęboko zanurzona zarówno w pytania badawcze, jak i same procedury pozyskiwania danych w terenie. Z drugiej strony może to wywołać mieszane uczucia czytelnika, prowokując do głębokiej refleksji i krytycznego spojrzenia na przedstawione wyniki oraz pozostawiając przestrzeń do utworzenia własnych, nierzadko odmiennych spostrzeżeń. Kluczowe pojęcia pracy to połączenie pojęcia „teorii pozycjonowania” oraz „miękkiej siły” (*soft power*), czego celem jest badanie języka jako kategorii zainteresowań socjo-lingwistycznych, jako narzędzia komunikacji, a z drugiej strony czynnika zarówno dążeń egalitarystycznych, jak i narzędzia utrzymania rozwarstwienia społecznego. Elementy te wiążą ściśle z kształtem polityki językowej w edukacji globalnej i lokalnej oraz w sferze ekonomicznej.

Autorka książki przedstawia język angielski jako znaczący element kształtujący status społeczny, jednocześnie wskazując na to, iż angielski, będący jeszcze do niedawna „językiem obcym”, coraz częściej określany jest jako „drugi język”. Jest to swoisty zwrot w statusie języka angielskiego w badanych krajach, szczególnie wśród klasy profesjonalistów.

Monografia Odrowąż-Coates to próba nakłonienia czytelnika do refleksji nad znaczeniem ekspansji języka angielskiego, zarówno jako pozytywnego aspek-

tu globalizacji, jak też pewnego zagrożenia, jakim są coraz wyraźniejsze na tej płaszczyźnie mechanizmy wykluczenia jednostek i grup społecznych czy jednostronnej dyfuzji kultur. Do głębszego namysłu zachęca czytelnika jedno z głównych pojęć pracy – *soft power*, które, jak zauważa sama autorka, coraz częściej „pociąga za sobą użycie uwodzicielskich środków wpływów kulturowych” (*“Soft power” entails the use of a seductive means of cultural influence*, s. 49), a konsekwencje tego zjawiska coraz wyraźniej można zauważyć, zwłaszcza w przestrzeni publicznej.

Niewątpliwym atutem książki jest odnalezienie innowacyjnych zależności między znajomością języka obcego a pozycjonowaniem jednostek w rodzinie i społeczeństwie, związanym z ich płcią. Poświęcony temu zagadnieniu rozdział 2 jest niewątpliwie odkrywczy i do pewnego stopnia zaskakujący. Choć przedstawione w tej części badania mają charakter incydentalny i nie można ich poddać generalizacji, ujawnione przez autorkę zjawisko powinno być inspiracją do dalszych eksploracji w tym obszarze. Odrowąż-Coates doszukuje się występowania i oddziaływania symbolicznej kategorii miękkiej władzy (*soft power*) zarówno w relacjach między płciami w hierarchii korporacyjnej, jak i w domu, a także w szerzej rozumianym kontekście rynku pracy i gospodarki globalnej. *Soft power* przejawia się także w przenikaniu elementów kultury anglosaskiej czy amerykańskiej do obyczajów i sfery codziennych zachowań uczestników globalnego dyskursu. Ci ostatni, z racji swojego stosunkowo wysokiego sta-

tusu społecznego, kształtują nowe kalki kulturowe, stopniowo powielane w swoich krajach przez szersze kręgi osób. Autora obnaża też miękką władzę przekazów nowych mediów, kinematografii czy przemysłu muzycznego, jako narzędzi miękkiej władzy zmierzających do wywołania, jak to określa, zwrotu w polityce językowej, w użytkowaniu języka angielskiego i w jego statusie pośród innych języków. Odrowąż-Coates posługuje się określeniami: *linguistic shift* czy *linguistic turn*. W tym kontekście najbardziej interesująca jest w tej książce dyskusja nad pozycjonowaniem języków w przestrzeni publicznej i nad stale rosnącą pozycją języka angielskiego.

Aspektem nieprzemawiającym na korzyść monografii jest ograniczenie terenu badań do dwóch wybranych przez autorkę przestrzeni badawczych – Polski i Portugalii. W sytuacji, kiedy ekspansja języka angielskiego jest wszechobecna, taki wybór gruntu badawczego znacząco ogranicza przestrzeń interpretacyjną zjawiska. Ponadto część badań przedstawionych w książce ma charakter incydentalny, co uniemożliwia przełożenie ich wyników na szerszy obszar badawczy.

Socio-Educational Factors and the Soft Power of Language: The Deluge of English in Poland and Portugal Anny Odrowąż-Coates to książka adresowana do szerokiego kręgu czytelników zainteresowanych wszechobecną i wielopłaszczyznową ekspansją języka angielskiego w obecnym świecie, pozycjonowaniem oraz konsekwencjami ekspansji tego języka w społeczeństwie polskim oraz portugalskim.

Cytowanie

Kostrzewska Dagmara (2020) Recenzja książki: Odrowąż-Coates Anna (2019) „*Socio-Educational Factors and the Soft Power of Language: The Deluge of English in Poland and Portugal*”. New York: Lexington Books [Rowman & Littlefield]. „Przegląd Socjologii Jakościowej”, t. 16, nr 1, s. 202–204 [dostęp dzień, miesiąc, rok]. Dostępny w Internecie: <www.przegladsocjologiijakosciowej.org>. DOI: <http://dx.doi.org/10.18778/1733-8069.16.1.12>